

“ข้อพิจารณาในการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชน
และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว
พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒”¹

กลุ่มที่ ๑

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา

๑. นายประวิทย์ อธิชัยวัฒนา	ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษ	วิทยาการ
๒. นางพนารัตน์ คิตจิตต์	ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษ	วิทยาการ
๓. นางวีรา ไวยหงษ์ รินทร์ศรี	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา	
๔. นายชาติชาย โฆษิตวัฒน์ฤกษ์	อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	
๕. นางกาญจนา ชัยคงดี	ผู้พิพากษาศาลฎีกา	
๖. นายอมรรัตน์ กริยาผล	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษ	
๗. นายมงคล แสงอรุณ	รองอธิบดีผู้พิพากษาภาค ๖	
๘. นายกิตติพงษ์ จิตสว่างโสภิต	รองอธิบดีผู้พิพากษาภาค ๑	
๙. นายปรัชญา กำเหนิดฤทธิ์	รองอธิบดีผู้พิพากษาภาค ๓	
๑๐. นายเกียรติยศ ไชยศิริธัญญา	ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษ	
๑๑. นายสรวิศ ลิ้มปริงชี	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครสวรรค์	
๑๒. นายณฤพาน สุร่าไพ	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี	
๑๓. นายธนศักดิ์ ใจหาญ	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปราจีนบุรี	
๑๔. นางสาวเปรมรัตน์ วิจารณ์ญาณ	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดระยอง	
๑๕. นายฐานันท์ วรรณโกวิท	ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษ	
๑๖. นายวันชัย หิตะวัฒนกุล	อัยการผู้เชี่ยวชาญสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีเยาวชนฯ	
๑๗. นายอภิชาติ จารุศิริ	รองอธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	
๑๘. นางสุพรรณิการ์ ไทยวัฒน์กฤตยาวงศ์	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำองผู้ช่วยฯ ศาลฎีกา	
๑๙. นายพีระพัฒน์ มหาโพธิกุล	เลขาธิการศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	
๒๐. นายสรายุทธ์ เตชะวุฒิพันธ์	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำองผู้ช่วยฯ ศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษ	
๒๑. นางมณฑาทิพย์ ตั้งวิชาชาญ	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำองผู้ช่วยฯ ศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษ	
๒๒. นายนราธิป บุญญพานิช	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำองผู้ช่วยฯ ศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษ	

¹ สรุปผลการสัมมนากลุ่มย่อยในการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “ข้อพิจารณาในการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒” ของศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว วันศุกร์ที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๑ ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ

๒๓. นางสาวติมา ชัยสุโรจน์	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยฯ ศาลอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษ
๒๔. นางสาวขวัญแก้ว บัวเผื่อน	ผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครสวรรค์
๒๕. นางนิลุบล ลิมพงค์พันธุ์	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๒๖. นางสุชมาลย์ โชควัฒนรัตน์	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๒๗. นางมาลินี ลีบุตรพงษ์	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๒๘. นางบุญนาค คลังสุภาวิพัฒน์	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๒๙. นางเยาวลักษณ์ เขียวเจริญ	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๓๐. นายดำรงศักดิ์ มั่นสวานิช	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๓๑. นายธนธัช พัฒนเสรีเสถียร	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๓๒. นายไพฑูรย์ ใจก้าวหน้า	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๓๓. นางพิชชา รัตนดิลก ณ ภูเก็ต	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๓๔. นางกัลยารัตน์ บุญย์เพิ่ม	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๓๕. นางจิตหทัย ชะอุ่ม	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๓๖. นางดุชนฎี เลาทเพียงศักดิ์	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๓๗. นางนงลักษณ์ รุ่งอนันต์ชัย	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๓๘. นางนพพร ศิวโมกษ์	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๓๙. นางวิภา สากลเสถียร	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๔๐. นางแววศิริ วิวัจนสิรินทร์	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๔๑. นางสาวสิริประภา นิมกิตติกุล	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๔๒. นางสาวสุจิรา จันทรวินสูตร	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๔๓. นางสาวอรสา แจ่มเวหา	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๔๔. นางอัญชลี ขจรมาศบุษย์	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
๔๕. นางรัชณี วัชรวิงศ์ ณ ออยุธยา	ผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี
๔๖. นางจตุพร ทัพเจริญ	ผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี
๔๗. นางยุพดี กะจะวงษ์	ผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดจันทบุรี
๔๘. นางสาววรลักษณ์ บุญฤทธิ์	นักจิตวิทยาปฏิบัติการ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดจันทบุรี

ประเด็นที่ ๑ “พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร” (มาตรา ๙๐) และ “พฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรมีคำพิพากษา” (มาตรา ๑๓๒) มีขอบเขตความหมายเพียงใดในการบังคับใช้

สำหรับคำว่า “พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงเกินสมควร” ตามมาตรา ๙๐ เห็นว่า

๑. ไม่ควรพิจารณาจากข้อหาหรือฐานความผิดเพียงอย่างเดียวควรพิจารณาถึงพฤติการณ์และบทบาทของจำเลยด้วยเช่นเป็นตัวการหรือเป็นเพียงผู้สนับสนุน

๒. ต้องพิจารณาถึงผลกระทบจากการกระทำความผิดของจำเลยที่มีต่อผู้เสียหายและสังคม โดยนำมาตรฐานกลางของสังคมมาพิจารณาว่าเรื่องใดร้ายแรงเกินสมควรหรือไม่

๓. ศาลเป็นผู้ตีความว่าคดีใดเป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควรหรือไม่ ถือเป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาแต่ละท่านแต่จะต้องพิจารณาให้อยู่ในกรอบของกฎหมายด้วย

๔. ควรพิจารณาถึงเงื่อนไขการใช้มาตรา ๕๐ ให้ครบถ้วนไม่พียงนำเรื่องข้อพิจารณาว่าเป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควรหรือไม่มาใช้เป็นหลักเพราะเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของเงื่อนไขในการใช้มาตรา ๕๐ เท่านั้น กล่าวคือ จะต้องพิจารณาด้วยว่าจำเลยรู้สำนึกในการกระทำความผิดหรือไม่ ผู้เสียหายยินยอมหรือไม่ เป็นต้น

๕. ควรออกแนวทางหรือคำแนะนำเกี่ยวกับคดีบางประเภทที่สามารถใช้มาตรการตามมาตรา ๕๐ ได้เพื่อให้สามารถทำงานได้ง่ายขึ้นเช่นคดีการกระทำความผิดโดยประมาทต่าง ๆ เนื่องจากไม่ใช่กรณีเป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร

ส่วนคำว่า “พฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรมีคำพิพากษา” ตามมาตรา ๑๓๒ ซึ่งบัญญัติไว้แตกต่างจากมาตรา ๕๐ เห็นว่าเป็นการพิจารณาไปที่ตัวจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญไม่ได้พิจารณาจากพฤติกรรมเหมือนมาตรา ๕๐ โดยการใช้มาตรา ๑๓๒ นี้จะต้องพิจารณาว่า การพิพากษาคดีหรือการใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีจะมีผลดีหรือผลเสียต่อจำเลยมากกว่ากัน

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะว่าสิ่งที่น่ากังวลอาจไม่ใช่ข้อกฎหมายตามมาตรา ๕๐ หรือมาตรา ๑๓๒ ที่บัญญัติเอาไว้ไม่ชัดเจนแต่เป็นเรื่องขององค์ประกอบอื่น ๆ มากกว่า เช่นบุคลากรและหน่วยงานที่มารองรับแผน หรือรองรับการส่งต่อเด็กหรือเยาวชนว่าสามารถให้ความร่วมมือในการดำเนินการได้อย่างเต็มที่หรือไม่และมีจิตวิทยาในการจัดทำแผนเพียงพอหรือไม่

ประเด็นที่ ๒ พนักงานอัยการโจทก์ผู้เสียหายและจำเลย.....ควรมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอันเป็นมาตรการแทนการพิพากษาคดี (มาตรา ๑๓๒) ตลอดจนมีสิทธิคัดค้านการใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดี หรือไม่เพียงใด

กรณีนี้เห็นว่ากฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมได้หรือไม่ ดังนั้นควรให้เป็นดุลพินิจของศาลและไม่น่าจะเป็นเรื่องเหลือปากว่าแรงหากจะให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนด้วยในส่วนของการใช้สิทธิคัดค้านเห็นว่าเมื่อกฎหมายกำหนดให้ศาลต้องสอบถามผู้เสียหายก่อนใช้มาตรการตามมาตรา ๑๓๒ อยู่แล้วก็ควรถามพนักงานอัยการด้วยว่าจะคัดค้านหรือไม่

กรณีนี้นำไปสู่ประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณาว่าหากเป็นเรื่องกระบวนการจัดทำแผนไม่ถูกต้องหรือดำเนินการตามระเบียบของประธานศาลฎีกาไม่ถูกต้องก็น่าจะสามารถอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งให้ใช้มาตรการตามมาตรา ๑๓๒ ได้แต่หากเป็นกรณีคัดค้านการใช้ดุลพินิจของศาลชั้นต้นที่ให้ใช้มาตรการตามมาตรา ๑๓๒ เพียงอย่างเดียวว่าไม่เหมาะสมไม่น่าจะอุทธรณ์ได้ เพราะเป็นดุลพินิจเด็ดขาดของศาลชั้นต้น

ประเด็นที่ ๓ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเลือกใช้ระหว่างมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (มาตรา ๕๐) หรือมาตรการแทนการพิพากษาคดี (มาตรา ๑๓๒)

ปัจจัยที่สำคัญ คือผู้เสียหายหากคดีที่มีผู้เสียหายควรใช้มาตรา ๕๐ มากกว่าใช้มาตรา ๑๓๒ เพราะต้องพิจารณาว่าผู้เสียหายควรได้รับการแก้ไขเยียวยาตามสมควรนอกจากนี้ยังมีปัจจัยอีกประการหนึ่งคือปัจจัยด้านความเหมาะสมรายคดีหากคดีมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนการใช้มาตรา ๕๐ ย่อมเหมาะสมมากกว่าเพราะต้องมีการประชุมกลุ่มระหว่างกลุ่มผู้แทนของ

ผู้เสียหายหรือผู้แทนชุมชนเพื่อร่วมแก้ไขปัญหากหากเป็นเรื่องที่ไม่ซับซ้อนเป็นเรื่องระหว่างศาลกับตัวจำเลยเท่านั้นการแก้ไขปัญหาก็จะใช้มาตรา ๑๓๒

แต่ทั้งนี้ยังพบปัญหาว่าการใช้มาตรา ๙๐ ทำได้ยากเพราะผู้เสียหายอาจไม่ให้ความร่วมมือด้วยเนื่องจากต้องการเรียกร้องค่าเสียหายเป็นเงินเพียงอย่างเดียวและการใช้มาตรการตามมาตรา ๙๐ ต้องใช้บุคลากรมากไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภายนอกหรือนักจิตวิทยาและยังต้องมีผู้ประสานการประชุมจึงยากที่จะใช้มาตรา ๙๐ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลุ่มที่ ๒

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนาในกลุ่มที่ ๒

๑. นางรัชดาพร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา	ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษ	วิทยากร
๒. นายพิทักษ์ หลิมจามนนท์	ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษ	วิทยากร
๓. นางอินชา ชีวโรโสภณ	ผู้พิพากษาศาลฎีกา	
๔. นายเลิศชัย ภักดีฉนวน	อธิบดีผู้พิพากษาศาล ๙	
๕. นางกิริติ ตั้งธรรม	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษ	
๖. นายอุเทน ศิริสมรรถการ	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษ	
๗. นางวาสนา อัจฉรานวัฒน์	ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์	
๘. นางกฤษณา รัตนาสิน	รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	
๙. นายสุรียนตร์ โสทธิทัต	ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา	
๑๐. นางดุจดาว ศิริวิเชียร	รองอธิบดีผู้พิพากษาศาล ๗	
๑๑. นายสุเพียร จึงเกรียงไกร	รองอธิบดีผู้พิพากษาศาล ๔	
๑๒. นายขวัญชาย บุรพเจตนา	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	
๑๓. นายธิตินันท์ ฉายบาง	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนนทบุรี	
๑๔. นางอุษา จิระชาติ	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสระบุรี	
๑๕. นายภิญโญ โมกขมรรคกุล	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้นในศาลเยาวชนฯ จังหวัดปทุมธานี	
๑๖. นายเกรียงชัย จึงจตุรพิธ	ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษ	
๑๗. นายประสิทธิ์ รุจิวงษ์ชัยกุล	ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	
๑๘. นางสุชีพร บุญทวีโชค	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา	
๑๙. นางธิดาพร สุวรรณเกษาวงศ์	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา	
๒๐. นางสาวณิศรา อุปัติศฤงค์	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำองผู้ช่วยฯ ศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษ	
๒๑. นายทรงพล สุวรรณพงศ์	อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีเยาวชนและครอบครัว ๓	
๒๒. นางสุทธศรี วงษ์สมาน	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	
๒๓. นางอารยา เสวตเศรณี	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	
๒๔. นางลัดดา เฉลิมกาญจนา	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	
๒๕. นางสุนิธา อุบลเลิศ	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	
๒๖. นางภาวดี เอื้ออังกณากุล	ผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนนทบุรี	
๒๗. นางกัญญาณี บุญสาธ	ผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี	
๒๘. นางสุภาภรณ์ ชมชัย	ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดศรีสะเกษ	

ประเด็นที่ ๑ “พฤติกรรมแห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร” (มาตรา ๙๐) และ “พฤติกรรมแห่งคดียังไม่สมควรมีคำพิพากษา” (มาตรา ๑๓๒) มีขอบเขตความหมายเพียงใดในการบังคับใช้

พฤติการณ์แห่งคดีที่ถือเป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร มีความเห็นว่าควรพิจารณาดังต่อไปนี้ คือ

๑. คดีที่มีผลกระทบต่อความรู้สึกของสังคมอย่างมากหรือจำเลยกระทำโดยทารุณโหดร้าย เช่น คดีที่จำเลยใช้อาวุธแทงทำร้ายผู้เสียหายจำนวนหลายครั้ง หรือคดีที่มีผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้เสียหาย เช่น คดีรุมโทรมหญิง น่าจะไม่เข้าเกณฑ์ตามมาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒

๒. กรณีที่กฎหมายบัญญัติทั้งบททั่วไปและบทบรรณาการ ถ้าการกระทำความผิดของจำเลยนั้นเป็นความผิดตามบทบรรณาการ น่าจะพออนุโลมว่าเป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร

๓. กรณีจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดมาก่อนแล้วและกระทำความผิดซ้ำๆ น่าจะไม่เข้าเกณฑ์ตามมาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒

๔. ควรนำข้อหา จำนวนของกลางตามคำฟ้อง และรายงานแสดงข้อเท็จจริงอื่น ๆ เช่น รายงานการสืบเสาะของสถานพินิจฯ หรือพฤติการณ์ของจำเลยมาประกอบการใช้ดุลพินิจว่าควรใช้มาตรา ๙๐ หรือมาตรา ๑๓๒หรือไม่ กล่าวคือต้องดูข้อเท็จจริงเป็นรายกรณีไป

ส่วนพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรมีคำพิพากษาตามมาตรา ๑๓๒ นั้น เนื่องจากกฎหมายไม่ได้วางกรอบว่าต้องเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน ๒๐ ปี จึงเห็นว่ามาตรา ๑๓๒ มีขอบเขตการใช้ที่กว้างกว่ามาตรา ๙๐ ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้มากกว่าแต่มีเงื่อนไขสำคัญคือต้องมีการสืบพยานแล้วเสร็จจึงจะนำมาพิจารณาว่าสามารถนำมาตรา ๑๓๒ มาใช้บังคับได้หรือไม่ ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลที่ต้องพิจารณาเงื่อนไขให้รอบคอบว่าจำเลยมีความสำคัญในการกระทำความผิดหรือไม่พยายามชดใช้เหยี่ยวยาแก่ผู้เสียหายหรือไม่ และอาจพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

ประเด็นที่ ๒ เมื่อมีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (มาตรา ๙๐) หรือมาตรการแทนการพิพากษาคดี (มาตรา ๑๓๒) ศาลควรพิจารณาคำขอส่วนแบ่งที่ขอมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๓ หรือ ๔๔/๑ ต่อไปอย่างไร

กรณีนี้มีความเห็นว่าตามมาตรา ๙๐ มีเงื่อนไขคือการจะนำมาตรการมาใช้บังคับได้ต้องเป็นกรณีที่ผู้เสียหายให้ความยินยอมดังนั้นการกำหนดค่าเสียหายในส่วนแบ่งว่ามีจำนวนเท่าใดจึงต้องเป็นที่ยุติก่อนแล้วเมื่อผู้เสียหายพอใจแล้วจึงยินยอมให้ใช้มาตรการกับจำเลยได้

ส่วนกรณีตามมาตรา ๑๓๒ นั้นจะนำมาตรการมาใช้บังคับได้เมื่อสืบพยานเสร็จสิ้นแล้วดังนั้นคำขอส่วนแบ่งต้องปรากฏข้อเท็จจริงยุติแล้วหากศาลเห็นว่าควรใช้มาตรา ๑๓๒ กับจำเลยก็ควรกำหนดค่าเสียหายในส่วนแบ่งตามคำขอส่วนแบ่งให้ชัดเจนในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วย

ความเห็นของท่านอโนชา ชีวิตโสภณ ในที่ประชุมกลุ่มย่อย เห็นว่า ศาลต้องพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมาย กฎหมายต้องการให้พิจารณาคดีส่วนแบ่งเสร็จไปในคราวเดียวและเหยี่ยวยาดูแลผู้เสียหายโดยไม่คิดค่าขึ้นศาลและมีนายขอแรงให้ แทนที่จะให้ผู้เสียหายไปดำเนินคดีแบ่งต่างหากที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและค่าขึ้นศาล ล่าสุดมีคำพิพากษาศาลฎีกา (ประชุมใหญ่) ว่า แม้ไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยก็สามารถยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ ซึ่งกลับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเดิมที่ต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยเท่านั้น ดังนั้น ศาลจึงควรพูดคุยเรื่องค่าเสียหายให้เรียบร้อยก่อนส่งไปทำแผน ในการจัดทำแผนก็กำหนดในแผนว่าให้จำเลยชำระค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายจำนวนเท่าใด ผ่อนชำระเป็นระยะเวลาานานเท่าใด

ตามมาตรา ๙๐ ศาลยังไม่ควรไกล่เกลี่ยเรื่องจำนวนค่าเสียหาย ควรให้มีการเข้าประชุมทำแผนก่อนเพื่อให้จำเลย ผู้เสียหาย และครอบครัวมีการคุยกันก่อน เพื่อประเมินว่าจำเลยสำนึกผิดอย่างจริงจังหรือไม่ ผู้เสียหายรู้สึกให้อภัยและได้รับการเยียวยาแล้วหรือไม่

ตามมาตรา ๑๓๒ จะใช้ได้ต่อเมื่อคดีเสร็จการพิจารณา ศาลจึงควรกำหนดให้ใช้ราคาแทนหรือกำหนดจำนวนค่าเสียหายที่จำเลยต้องใช้ให้แน่นอนรวมไว้ในแผนเลย

ประเด็นที่ ๓ การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (มาตรา ๙๐) จะสืบพยานไปด้วยได้หรือไม่

เนื่องจากตอนท้ายของมาตรา ๙๐ กำหนดว่า หากศาลเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ศาลจำหน่ายคดีชั่วคราว จึงเห็นว่าการสืบพยานจะกระทำไม่ได้เว้นแต่เข้าข้อยกเว้นเฉพาะเรื่อง เช่น กรณีผู้เสียหายเป็นชาวต่างชาติจำเป็นต้องเดินทางออกนอกประเทศก็อาจมีการสืบพยานไว้ล่วงหน้าได้ แต่ก็ไม่ใช่การสืบพยานแบบปกติ

ประเด็นที่ ๔ ปัญหาอื่น ๆ ที่ที่ประชุมกลุ่มย่อยพิจารณา

๑. มาตรา ๙๐ ควรนำมาใช้ในคดีที่มีผู้เสียหายเท่านั้น ถ้าไม่มีผู้เสียหายควรใช้มาตรา ๑๓๒

๒. ศาลควรพิจารณากำหนดให้ค่าพินัยแก่ผู้เสียหายที่มาเข้าร่วมประชุมด้วยหรือไม่ เพื่อจูงใจให้ผู้เสียหายเข้ามามีส่วนร่วมกับกระบวนการ Restorative Justice

๓. ศาลควรร่วมมือกับสถานพินิจฯ และพนักงานอัยการในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้ผู้เสียหายเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการนำมาตรา ๙๐ มาใช้กับจำเลยและกระบวนการตามมาตรา ๙๐ ด้วย

๔. สำนักงานศาลยุติธรรมควรประสานความร่วมมือกับกองทะเบียนประวัติอาชญากรหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าเมื่อคดีอาญาของจำเลยยุติตามแผนแล้วถือว่าจำเลยไม่มีประวัติการกระทำ ความผิดและขอให้ลบประวัติการกระทำ ความผิดออกจากฐานข้อมูลเพื่อการกลับเข้าสู่สังคมของจำเลย

๕. ไม่ควรนำมาตรา ๙๐ หรือ ๑๓๒ มาเป็นคะแนนในการคำนวณตัวชี้วัดมาตรฐานการปฏิบัติงานของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ

กลุ่มที่ ๓

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา กลุ่มที่ ๓

๑. นางสาวรัตนา กิตติพิบูลย์	ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษ	วิทยากร
๒. นางฉันทนา ชมพานิชย์	ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษ	วิทยากร
๓. นายณฤทธิ์ บุญปริอาทร	ผู้พิพากษาศาลฎีกา	
๔. นายสิทธิศักดิ์ วนะชกิจ	ผู้พิพากษาศาลฎีกา	
๕. นายสืบพงษ์ ศรีพงษ์กุล	อธิบดีผู้พิพากษามาตร ๒	
๖. นางนริศรา ศรีภิรมย์ รวงแดง	รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	
๗. นางสาวยุภา พรหมดวง	รองอธิบดีผู้พิพากษามาตร ๕	
๘. นายนรินทร์ ทองคำใส	ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ประจำกองผู้ช่วยฯ ศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษ	
๙. นางสาวจริยา ปาละวงค์	รองอธิบดีผู้พิพากษามาตร ๘	
๑๐. นายวิชาญ เทพมาลี	ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา	
๑๑. นางนุชนาถ ซาลีกุล ทับน้อย	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรปราการ	
๑๒. นายวีรัญญู แสงศิริ	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	
๑๓. นายพิชยนต์ นิพาสพงษ์	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา	
๑๔. นายชัชเวช สุกิจจวนิช	ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนนทบุรี	
๑๕. นางสาวประทีน ไทลประเดิมพันธ์	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา	
๑๖. นายศุภชัย ประไพนพ	เลขาธิการศาลยุติธรรมประจำภาค ๒	
๑๗. นายพีรพล พิทยวัฒน์	ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษ	
๑๘. นางนุชนารถ เกษตรสาระ	ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	
๑๙. นางสาวนิชญา ปรานณีจิตต์	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยฯ ศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษ	
๒๐. นายประพัฒน์พงศ์ สุคนธ์	อัยการพิเศษฝ่ายคดีเยาวชนและครอบครัว ๒ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีเยาวชนและครอบครัว ๒	
๒๑. นายพงษ์ภักดิ์ เรียงเครือ	ประธานกรรมการบริษัท เคซีพีร็อพเพอร์ตี จำกัด (มหาชน)	
๒๒. นางปัญญารัตน์ มังกรกนก	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	
๒๓. นางอัญชลารัตน์ ศิริวรรณ	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	
๒๔. นางสาวผ่องเพ็ญ อาษาเทวัญ	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	
๒๕. นางอุไรวรรณ มณีโชติ	ผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนนทบุรี	
๒๖. นายพิรุณ อัครวิญญูชัย	ผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรปราการ	
๒๗. นางพรจันทร์ พงษ์พรหม	ผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรปราการ	
๒๘. นางอุษณา ช่างหล่อ	พนักงานคุมประพฤติชำนาญการพิเศษรักษาการในตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มพัฒนาระบบงานคดี	

ประเด็นที่ ๑ “พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร” (มาตรา ๙๐) และ “พฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรมีคำพิพากษา” (มาตรา ๑๓๒) มีขอบเขตความหมายเพียงใดในการบังคับใช้

การพิจารณา“พฤติกรรมแห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร” ตามมาตรา ๙๐ ควรพิจารณาจากพฤติกรรมแห่งคดีเป็นเรื่อง ๆ ไปไม่ได้พิจารณาจากฐานความผิด แต่ควรพิจารณาจากองค์ประกอบเหล่านี้ประกอบกัน คือการกระทำของจำเลยตามคำฟ้องรายงานการสืบเสาะและพินิจความรู้สำนึกของจำเลยสภาพแวดล้อมของจำเลยสามารถทำให้จำเลยกลับตัวได้หรือไม่ข้อมูลและประวัติของจำเลยจากข้อมูลของนักจิตวิทยาและสถานพินิจฯ ทั้งควรมีกลุ่มบุคคล (สหวิชาชีพ) มาร่วมระดมความคิดมิใช่ให้อำนาจเฉพาะศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจว่าจะใช้มาตรา ๙๐ หรือมาตรา ๑๓๒ กับจำเลยหรือไม่นอกจากนี้ควรกำหนดกรอบที่ชัดเจน เนื่องจากดุลพินิจของผู้พิพากษาแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันไป

ส่วนการพิจารณา “พฤติกรรมแห่งคดียังไม่สมควรมีคำพิพากษา” ตามมาตรา ๑๓๒ ควรพิจารณาจากองค์ประกอบเหล่านี้ประกอบกัน คือ ต้องเป็นกรณีที่พฤติกรรมแห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรง โดยไม่ได้พิจารณาเฉพาะฐานความผิดเท่านั้นต้องพิจารณาไปที่ตัวจำเลยด้วยว่าจำเลยสามารถแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้สำนึกในการกระทำความผิดของตน ผู้เสียหายให้อภัยผู้ปกครองและสังคมให้โอกาสจำเลยกลับคืนสู่สังคม โดยดูประกอบกับรายงานการสืบเสาะและพินิจด้วย

คำว่า “รู้สำนึก” ต้องพิจารณาว่า จำเลยสามารถรับรู้ว่ามีสิ่งที่ไม่ดีที่ตนทำลงไปนั้นผิด รู้ผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย สังคม ชุมชน รู้สึกเสียใจอย่างจริงใจพร้อมที่จะปรับปรุงตัวและเยียวยาผู้เสียหาย หลาบจำไม่กลับไปกระทำความผิดอีกโดยพิจารณาจากรายงานการสืบเสาะและพินิจและพิจารณาจากคำฟ้องประกอบกัน

ในการใช้มาตรา ๙๐ และ ๑๓๒ นั้น ควรมีมาตรการจัดทำแผนที่มีความเข้มข้น ไม่ใช่เน้นวิธีการคุมประพฤติทั่ว ๆ ไปมาใช้

ประเด็นที่ ๒ การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (มาตรา ๙๐) หรือมาตราแทนการพิพากษาคดี (มาตรา ๑๓๒) พนักงานอัยการโจทก์ ผู้เสียหายซึ่งเข้าเป็นโจทก์ร่วมและจำเลย มีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งหรือไม่ เพราะเหตุใด

กรณีนี้มีความเห็นเป็นสองแนวทาง

แนวทางแรกเห็นว่าไม่สามารถอุทธรณ์ได้เนื่องจากคำสั่งให้ใช้มาตรา ๙๐ หรือมาตรา ๑๓๒ นั้น ถือเป็นดุลพินิจโดยแท้ของศาลชั้นต้นและตามมาตรา ๙๐ นั้นก่อนการจัดทำแผนผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้านมาก่อนแล้วนอกจากนี้คำสั่งตามมาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ เป็นคำสั่งเกี่ยวกับมาตรการในการอุทธรณ์ฎีกานั้นจะต้องมีกฎหมายให้สิทธิไว้และจะผูกพันข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในศาลชั้นต้นเท่านั้นเมื่อกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้สิทธิไว้จึงไม่สามารถอุทธรณ์ได้

แนวทางที่สองเห็นว่าอุทธรณ์ได้บางส่วนกล่าวคือกรณีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือกรณีตามมาตรา ๑๓๒ เนื่องจากไม่มีเงื่อนไขเรื่องความยินยอมของผู้เสียหายและโจทก์จึงควรให้สิทธิผู้เสียหายและโจทก์อุทธรณ์ได้แต่กรณีอุทธรณ์ว่าดุลพินิจของศาลที่วินิจฉัยว่าจำเลยปฏิบัติตามแผนครบถ้วนแล้วหรือไม่หรืออุทธรณ์ดุลพินิจของศาลว่าควรหรือไม่ควรใช้มาตรการกับจำเลยไม่สามารถอุทธรณ์ได้

ประเด็นที่ ๓ การใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดี ตามมาตรา ๑๓๒ วรรคหนึ่ง (ระบบเปิด) และวรรคสอง (ระบบปิด) สามารถใช้สลับกันไปมาได้หรือไม่

กรณีนี้เห็นว่า สามารถใช้สลับกันไปมาได้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ และคดียังอยู่ระหว่างพิจารณา หากพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไปย่อมสามารถเปลี่ยนวิธีการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจำเลยได้

ประเด็นที่ ๔ ปัญหาอื่น ๆ ที่ที่ประชุมกลุ่มย่อยพิจารณา

๑. ผู้ปฏิบัติยังขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการตามมาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ จึงควรมีการพัฒนาหลักสูตรเพื่ออบรมบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดเช่นจัดการอบรมขึ้นที่สถาบันเป็นรายปี เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนตามมาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ ได้รับการอบรมทั้งด้านกฎหมายและวิธีการปรับใช้กับเด็กและเยาวชนเพื่อให้การใช้มาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒. ไม่ควรนำมาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒ มาใช้ให้คะแนนในการประเมินมิติของศาลเพราะทำลายหลักการตามมาตรา ๙๐ และมาตรา ๑๓๒

ความเห็นเพิ่มเติมจากผู้เข้าร่วมประชุม

ท่านสิทธิศักดิ์ วนะชกิจ ผู้พิพากษาศาลฎีกา ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า

๑. ในศาลชั้นต้นนั้นมองถึงสิทธิประโยชน์ของเด็กและเยาวชนเพียงอย่างเดียวหากพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มีการบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ให้มีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นมาตรา ๘๖ หรือมาตรา ๙๐ ถือเป็นหลักของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อเบี่ยงเบนคดีออกนอกระบบเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจำเลย ส่วนการใช้มาตรการตามมาตรา ๑๓๒ การดำเนินคดียังคงอยู่ในศาล ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นมาตรา ๙๐ หรือมาตรา ๑๓๒ มีคำสำคัญคือพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมซึ่งในเรื่องนี้ต้องพิจารณาว่าการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนไม่ควรจะมองเด็กและเยาวชนที่เป็นจำเลยเพียงอย่างเดียวควรพิจารณาถึงความเสียหายที่ผู้เสียหายและสังคมได้รับด้วยว่าหากปล่อยจำเลยออกไปตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูสังคมจะปลอดภัยหรือไม่

๒. ในการตรากฎหมายตามมาตรา ๘๖ และมาตรา ๙๐ มีความมุ่งหมายเพื่อสร้างคุณค่าให้ผู้เสียหายได้มีอัตราหรือมีตัวตนอยู่ในกฎหมายมีที่ยืนอยู่ในสังคมไม่ใช่เห็นผู้เสียหายเป็นเพียงพยานที่มาให้การในคดีและหากจำเลยให้การรับสารภาพก็ไม่มีสิทธิไม่มีเสียงอะไร ซึ่งถือเป็นการยกระดับตัวผู้เสียหายให้ศาลนำผู้เสียหายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการมากขึ้น

๓. มาตรา ๑๓๒ ไม่ได้ระบุเงื่อนไขว่า จำเลยต้องสำนึกในการกระทำ เพราะมาตรา ๑๓๒ เป็นส่วนหนึ่งของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๙๕ ที่ยกมาบัญญัติไว้เป็นมาตรา ๑๓๒ เพื่อให้มีทางเลือกหรือทางออกของมาตรการที่กว้างขึ้น แต่ก็ต้องเป็นคดีที่มีการสืบพยานเสร็จสิ้นแล้วอันเป็นทางเลือกที่ทำได้ยากยิ่ง

๔. ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการตามมาตรา ๙๐ คือผู้ประสานการประชุม โดยในศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้ให้ความสำคัญกับบุคคลดังกล่าวแต่ไม่ค่อยได้หยิบยกมาใช้เนื่องจากไม่ค่อยได้นำมาตรา ๙๐ มาใช้แต่ในอนาคตหากมีการนำมาตรา ๙๐ มาใช้มากขึ้นก็ต้องพัฒนาบทบาท

ของผู้ประสานการประชุมให้มากขึ้น ส่วนการจัดทำแผนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากเด็กผู้ปกครองและสังคมไม่ใช่เฉพาะตัวนักจิตวิทยาเท่านั้น

ท่านศุภชัย ประไพเทพ เลขานุการศาลยุติธรรมประจำภาค ๒ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า

มาตรา ๑๓๒ มีทั้งแบบมีแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและแบบไม่มีแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แต่ส่วนใหญ่จะใช้แบบไม่มีแผนมากกว่าและมีลักษณะการใช้ที่ไม่แตกต่างจากมาตรา ๘๖ โดยมีลักษณะคล้ายกับมาตรา ๘๖ แบบเข้มข้นจึงสมควรที่จะสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการใช้มาตรา ๑๓๒ ว่าแตกต่างจากมาตรา ๘๖ อย่างไร มีผู้พิพากษาบางท่านมีความเห็นว่าหากใช้มาตรา ๑๓๒ แล้วเด็กและเยาวชนจะไม่มีประวัติอาชญากรติดตัว ปัจจุบันประเทศไทยไม่มีกฎหมายควบคุมเกี่ยวกับประวัติการกระทำความผิดของอาชญากรและคนที่มีอำนาจพิจารณาระบบทะเบียนประวัติอาชญากรทั่วประเทศ ต้องเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นยศพลตำรวจตรีเท่านั้นและระบบการจับกุมทะเบียนประวัติอาชญากรของประเทศไทยมีการจัดเก็บชั่วชีวิตแต่จะมีการเปิดเผยหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่งแต่ไม่ควรนำมาตรา ๑๓๒ มาใช้ด้วยเหตุผลเพื่อป้องกันไม่ให้มีการบันทึกประวัติอาชญากรของเด็กและเยาวชนนั้น เพราะไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการใช้มาตรา ๑๓๒ เท่าที่ควร และมีการใช้มาตรา ๑๓๒ มารยะหนึ่งแล้วควรจะได้ข้อแตกต่างจากมาตรา ๘๖ หรือไม่หากยังไม่ได้ข้อแตกต่างก็ควรพัฒนาให้ข้อแตกต่างมากขึ้น

